

מכון ירושלים
לחקר ישראל

תכנית העבודה לשנת 2013

יעקב בר-סימן-טוב, 1946-2013

פרופ' יעקב בר-סימן-טוב (ברסי) ז"ל שימש כראש מכון ירושלים לחקר ישראל משנת 2003 ועד למותו בפברואר 2013.

פרופ' בר-סימן-טוב, מומחה ל: יחסים בינלאומיים; ניהול ויישוב סכסוכים; תהליכי שלום ומו"מ; שלום יציב והתפייסות. הקים במכון את האשכול לניהול ויישוב סכסוכים. במסגרת זו הוביל צוותי מחקר שעסקו בסוגיות השונות של הסכסוך הישראלי-פלסטיני.

בשנות עבודתו במכון כתב וערך את הפרסומים הבאים:

- ההתנתקות מחבל עזה ומצפון השומרון – פינוי, פיצוי ולגיטימציה (בשיתוף עם קרן טמיר), 2007
- 40 שנה בירושלים, עורך (בשיתוף עם אורה אחימאיר), 2008
- תכנית ההתנתקות – הרעיון ושברו, עורך (ראה אור בתמיכת קרן קונרד אדנאואר), 2009
- חסמים לשלום בסכסוך הישראלי פלסטיני, עורך (ראה אור בתמיכת קרן קונרד אדנאואר), 2010; ראה אור גם באנגלית

מכון ירושלים לחקר ישראל תכנית העבודה לשנת 2013

מבוא

בשנת 2013 יתמקד מכון ירושלים ב-15 פרויקטים מתמשכים ו-4 מחקרי הערכה. 6 פרויקטים נוספים מותנים במימון. המכון יהיה בית לשני פורומים המורכבים מחוקרים ומעצבי מדיניות. האחד יעסוק בעולם החרדי והשני בסוגיות הגיאו-פוליטיות של ירושלים.

אשכול מחקרי ירושלים יוציא לאור כמדי שנה את השנתון הסטטיסטי לירושלים והשנה את השנתון ה-27 במניין וימשיך לעסוק בפרויקטים הבאים: הערכת תכנית מרום, מחקר הגירה אל העיר וממנה, מחקר שכונות מזרח העיר ועוד.

המחקרים החדשים באשכול מחקרי ירושלים המתוכננים לשנת 2013 הם כאלה שלמכון עניין רב בפיתוחם אך נדרש מימון לביצועם ובהם: פיתוח סדרת דוחות ירושלים, פיתוח מרכז מחקר לחקר החברה החרדית, דו"ח תרבות, התפתחות מרכז העיר, ירושלים והעם היהודי, הרחבת המחקר בתחום הקשר עם העולם הנוצרי ומחקר שיעסוק בירושלים: עיר שלוש הדתות.

האשכול לניהול ויישוב סכסוכים יתמקד השנה בפרויקטים הבאים: ניהול ויישוב סכסוכים במקומות קדושים, בחינת מודלים שונים של עיר פתוחה בהסדרי שלום וסוגיית מעמד התושבות לערביי מזרח העיר.

צוות החשיבה שעוסק בסוגיות הגיאו-פוליטיות בירושלים יתמקד השנה בניתוח המצב הקיים ובחינה של אסטרטגיות שונות לדו-קיום בעיר ולמניעת הידרדרות לאלומות.

המרכז למחקרי מדיניות צמיחה וחדשנות ימשיך לעסוק השנה בחקר פיתוח תעשיית הביו-טק בירושלים במסגרת תכנית מרום וכן בפרויקט SPREE. מחקר חדש של המרכז יעסוק במציאת דרכים לביסוס עסקים קטנים.

המרכז למדיניות סביבתית יפתח השנה מחקר על עיוניות מקיימת. בנוסף, המרכז ישים בשנה זו פרסום והוצאה לאור של מחקרים שהסתיימו.

בשנה הקרובה מתוכננת הפקתם של 14 פרסומים חדשים.

מחקרי ירושלים

תכנית מרום

ממשלת ישראל החליטה לאמץ את תכנית מרום לפיתוח הכלכלי של ירושלים לשנים 2011-2016. על פי החלטת הממשלה התכנית תעסוק בנושאים הבאים:

- חיזוק מעמדה של ירושלים כעיר תיירות;
- חיזוק מעמדה של ירושלים כמרכז מחקר, פיתוח ותעשייה בתחום הביו-טכנולוגיה;
- צעדים משלימים לפיתוח כלכלי.

הממשלה הקציבה סכום של כ-290 מיליון ₪ לתכנית. תקציבים נוספים יוקצו על ידי משרד התיירות ועיריית ירושלים לתחום חיזוק העיר בתחום התיירות.

התכנית תבוצע על ידי הרשות לפיתוח ירושלים (הרל"י). המכון התבקש ללוות את ביצוע התכנית במחקר, בייעוץ, במעקב ובהערכה בשנת 2012. השנה תימשך מעורבות המכון בעבודת הייעוץ, המחקר והערכה של התכנית.

תחומי פעילות המכון הם:

פרק א': פיתוח התיירות

מטרת העבודה: ללוות את הפעילות בנושא תיירות על פי תכנית מרום: לפתח כלים למדידה, לעקוב ולהעריך בעזרתם את הפעולות והתוצאות בתחום ולסייע בקידום ענף התיירות בעיר על היבטיו השונים.

דרכי הפעולה: צוות הערכה וייעוץ של המכון יעמוד לרשות התכנית וילווה את מערך פיתוח ענף התיירות בהרל"י. עבודת הצוות תתמקד בהערכת הפעולות בנושאים שונים, תוך סיוע בבניית אסטרטגיה כללית לפיתוח התיירות בעיר. המכון יעריך, באמצעות קריטריונים כמותיים ואיכותניים, את ההצלחה של הפעולות והתכניות הננקטות לפיתוח הענף. הליווי יתמקד בייעוץ שוטף, במדידה, הערכה ובמחקר מלווה בהתאם לצרכים.

צוות המחקר: ישראל קמחי, ד"ר מאיה חושן, עומרי גסטר, ליאור רגב

פרק ב': פיתוח תעשיית הביו-טכנולוגיה

מטרת העבודה: ליווי הפעילות לקידום תעשיית הביו-טכנולוגיה בירושלים על בסיס תכניות העבודה והיעדים שגובשו ע"י ביו-ירושלים במסגרת תכנית מרום.

דרכי הפעולה: ליווי, ייעוץ, מעקב וההערכה של תכניות לקידום אשכולות ביו-טכנולוגיים בעיר. צוות של המכון ילווה את מערך פיתוח הענף בהרל"י ביישום התכנית. הצוות ימשיך למפות את

הפעילות הקיימת, יסייע לפיתוח אסטרטגיות לפעילות בתחום ויבצע מעקב והערכה תקופתיים. כמו כן יבצעו מחקרים ממוקדים שיהוו תשתית לפעולות לקידום התחום.

צוות המחקר: ד"ר דן קאופמן, ליאור רגב

פרק ג': – פרויקט "עיר.אקדמיה" - ליווי, ייעוץ, מעקב, מחקר והערכה של הפעילות האקדמית בעיר

מטרות העבודה: המטרה של מיזם "עיר.אקדמיה" היא להפוך את מוסדות האקדמיה בירושלים לאבן שואבת למשיכת סטודנטים לעיר. הכלים שנקטו הם: העצמת חווית הלימוד בירושלים תוך מינוף השפעתה הכלכלית של הפעילות האקדמית על העיר. התכנית פועלת לגיבוש שיתופי פעולה בין המוסדות השונים להשכלה גבוהה בירושלים ככלי למימוש המטרה שהציבה לעצמה. פעילות הערכה נועדה לסייע לקובעי המדיניות לבחון את השפעותיו והישגיו של המיזם על מדדים כמותיים ואיכותניים שונים כפי שנקבעו במסגרת תכנית מרום ולאורך זמן.

דרכי הפעולה: צוות ליווי, הערכה וייעוץ ילווה את פעילות עיר.אקדמיה. הצוות ייעץ למנהלי התכנית, יבצע מעקב אחרי פעילותה, יבנה מדדים ויעריך את הישגיה. כן יבצעו מחקרים ממוקדים לצורך שכלול העשייה בהתאם למטרות התכנית. העבודה תסייע לבחון את אסטרטגיות הפעולה ואת התאמתן להשגת מטרות התכנית.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, ליאור רגב, יאיר אסף-שפירא

הגירה לירושלים וממנה

מאז תחילת שנות התשעים מתאפיינת ירושלים במאזן הגירה שלילי (מספר המהגרים מהעיר ליישובים אחרים בארץ גבוה ממספר המהגרים לירושלים מיישובים אחרים בארץ). לתופעה זו השלכות שליליות כבדות משקל על העיר.

במסגרת תכנית מרום, נערך מחקר הגירה שבדק את הגורמים לעזיבת העיר ולמעבר אליה. המחקר בודק גם את מאפייני העוזבים ואת מאפייני העוברים אליה. המחקר עוסק גם בתנועות ההגירה בתוך העיר.

עם סיומו ינסח המחקר המלצות לפעולות שיקטינו את מספר העוזבים ומשיכה של אוכלוסייה חדשה אל העיר. המחקר מתמקד בכל שכבות האוכלוסייה ובוחן נושאים כמו: מגדר, מידת דתיות ורמה סוציו-כלכלית.

השלב הראשון עסק בניתוח מעמיק של מקורות מידע ונתונים קיימים באשר לנתונים הכמותיים והתפלגות הנכנסים והעוזבים. השנה יבדוק הצוות את הסיבות לעזיבה באמצעות שאלונים שיפצו למשפחות ויחידים שעזבו את העיר ובאמצעות קבוצות מיקוד של תושבים בעיר כדי לעמוד על כוונותיהם לעתיד.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, ישראל קמחי, מיכל קורח, יאיר אסף-שפירא.
בשיתוף: הרשות לפיתוח ירושלים

שנתון סטטיסטי לירושלים

מדי שנה מפרסם המכון שנתון סטטיסטי ובו נתונים עדכניים הנוגעים לירושלים בנושאים שונים. : שטח, אקלים, אוכלוסייה, הגירה, רמת חיים, עבודה, תעשייה, שירותים, בינוי, תחבורה, תיירות, חינוך, תרבות וספורט, בריאות, רווחה, תקשורת, סדר ציבורי, דת, תקציב עירוני ועוד. השנתון עוסק גם במטרופולין ירושלים ומכיל כ-200 לוחות וגרפים.

השנה יפורסם שנתון מספר 27.

צוות השנתון: ד"ר מאיה חושן, יאיר אסף-שפירא, ענבל דורון, מיכל קורח, יעל ישראלי.
יו"ר ועדת ההיגוי: פרופ' משה סיקרון
בשיתוף: עיריית ירושלים, הרשות לפיתוח ירושלים, כנסת ישראל, קרן לייכטאג

על נתוניך ירושלים

פרסום משלים לשנתון הסטטיסטי הכולל ניתוח המצב הקיים ומגמות השינוי וההתפתחות בעיר לאורך השנים.

הפרסום רואה אור בכל שנה בשפות עברית ואנגלית.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, ענבל דורון, יעל ישראלי, מיכל קורח, יאיר אסף-שפירא

מדיניות שימור לירושלים

המטרה של מחקר זה היא לגבש מדיניות ברורה וכוללת לשימור בירושלים ולהציע למקבלי ההחלטות דרכי פעולה אפשריות, יחד עם המלצות ליישום מדיניות נכונה בתחום זה כדי לאפשר פיתוח עירוני לצד שימור אתרי מורשת.

השנה נסכם את העבודה המחקרית שנעשתה במכון בשנתיים האחרונות ונוציא לאור מסמך מגובש.

צוות המחקר: ישראל קמחי, ד"ר מאיה חושן, יאיר אסף-שפירא, ד"ר אמנון רמון, גיורא סולר, אדר' פיטר בוגוד, בשיתוף: קרן גולדמן

שכונות מזרח ירושלים

קובעי המדיניות בישראל כמו גם הציבור הרחב אינם יודעים הרבה על מאפייני האוכלוסייה הערבית במזרח ירושלים (השכונות הערביות), על זיקותיה הזהותיות והפוליטיות, צרכיה הכלכליים, החברתיים, החינוכיים והתרבותיים. לגופים המטפלים במזרח העיר אין מידע ותמונת-מצב אמינה שיאפשרו טיפול יעיל בתשתיות ובשירותים בחלק זה של ירושלים.

מכון ירושלים ומוסדות אחרים כמו עיריית ירושלים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה והלשכה הפלסטינית לסטטיסטיקה אספו נתונים רבים על מזרח העיר אך הם אינם מאפשרים מחקר ממוקד ומעמיק בפרט ברמה המקומית של השכונות מהן מורכבת העיר המזרחית.

המכון נערך להכין מאגר מידע על מזרח העיר ממקורות שונים, לרבות עיבודים מיוחדים של מפקד האוכלוסין והדיוור האחרון וכן ממשרדי ממשלה רלבנטיים ומעיריית ירושלים.

העבודה נחלקת לשניים :

- איסוף וניתוח של מידע כמותי לפי שכונות במזרח העיר ;
- איסוף מידע איכותני בעזרת ראיונות עם תושבים, קבוצות מיקוד ומקורות אחרים.

המחקר מתרכז בבניית מאגר מידע מעודכן של נתונים על דמוגרפיה, תעסוקה, תחבורה, תשתיות, שירותים, נושאים חברתיים ועוד במזרח העיר; וכן מחקרים על השוואת הצרכים של תושבי מזרח העיר למצאי התשתיות והשירותים הקיימים.

על פי אפשרויות המימון והדרישה יפתח המכון מחקרי משנה נושאים ברמת המאקרו במטרה להאיר בעיות ייחודיות המחייבות התייחסות וטיפול מידיים כמו סוגיות חינוך, תכנון ובנייה. בשנת 2012 נערך פיילוט ניסיוני בשתי שכונות : צור באחר ובית חנינא. השנה יעסוק המחקר בשתי שכונות נוספות.

צוות המחקר : ד"ר מאיה חושן, ישראל קמחי, פרופ' יצחק רייטר, ליאור להרס

צעירים בירושלים

ראש העיר ירושלים הציב כמטרה את טיפוח אוכלוסיית הצעירים בעיר. מחקר זה אמור ליצור תשתית נתונים אמينة ועדכנית על הצעירים בירושלים. בין השאר יבחן הפרופיל של קבוצות הצעירים, העדפות המגורים שלהם, מגמות ההגירה, מאפייני התעסוקה, רמת החיים, מצבם המשפחתי, השכלתם ועוד.

המחקר ינתח את הנתונים ויכלול לוחות, גרפים, מפות ותמצית של תמונת מצב ומגמות שינוי שעולות מתוך המידע הכמותי.

צוות המחקר : ד"ר מאיה חושן, יאיר אסף-שפירא
בשיתוף : עיריית ירושלים

אגן נחל הקדרון - תכנון פרויקטים

רשות ניקוז ים-המלח מקדמת תכנון של כעשרים פרויקטים המהווים חלק מהתכנית האב לפיתוח נחל קדרון. המכון ימשיך, גם השנה, להיות הגורם שירכז את עבודות התכנון בפרויקטים הרלבנטיים.

צוות הפרויקט : ישראל קמחי, יאיר אסף-שפירא

פורום חרדים - סמינר בין תחומי לחקר החברה החרדית

צוות חוקרים בכירים מתחומי ידע מגוונים המתמחים בחקר החברה החרדית ימשיך להתכנס במכון למפגשים בהם יחשפו מחקרים שעוסקים בתהליכים המתרחשים בחברה החרדית. השנה מתוכננים 4 מפגשים. מטרת הסמינר היא לחזק ולפתח את חקר החברה החרדית בראיה אינטר-דיסציפלינארית, להוות זירה להיכרות ולשיח בין חוקרים העוסקים בנושא זה ולנסות להשפיע על מקבלי החלטות בסוגיות רלבנטיות ועל השיח הציבורי.

רכז הפורום : אסף מלחי

משתתפי הפורום : פרופ' קימי קפלן, פרופ' עמירם גונן, פרופ' יוסי שלהב, פרופ' מנחם פרידמן, ד"ר בני בראון, ד"ר ניסים ליאון, ד"ר לי כהנר, ד"ר שלמה טיקוצ'ינסקי, ד"ר יעקב לופו, ד"ר רבקה נריה בן-שחר, ד"ר דן קאופמן, ד"ר מאיה חושן, ד"ר אודי שפיגל, גלעד מלאך, בצלאל כהן, צביקה שרייבר, ד"ר ענת בארט, ד"ר ענת פלדמן, ד"ר סימה זלצברג, ד"ר אדם קלין-אורון

מרכז השמה לעבודה של חרדים

עיריית ירושלים בשיתוף משרד התמ"ת מקימים מרכז להשמת חרדים לעבודה. כולל הערכה ומעקב אחר פעולות המרכז והצלחתו. בקרוב יצא מכרז/קול קורא למחקר הערכה לפעילות המרכז והמכון מתכוון להתמודד ולהגיש הצעה.

צוות המחקר : ד"ר מאיה חושן ואחרים.

מיפוי תעסוקתי במזרח ירושלים

גוינט ישראל בשיתוף גורמים נוספים פרסם קול קורא להצעות למיפוי תעסוקתי במזרח ירושלים. המכון הגיש את מועמדותו.

צוות המחקר : ישראל קמחי ואחרים

דוח תרבות לעיר ירושלים

המחקר אמור לבנות מסד נתונים ומידע על פעילויות התרבות בעיר והשפעתן על כוח המשיכה שלה. מסד הנתונים, שיעודכן מדי שנה, ישמש בסיס להערכה ולמדידה של היקף העשייה התרבותית בעיר והשפעתה על חיי החברה והכלכלה. העבודה סוקרת וממפה את כל מוסדות התרבות בעיר, הפעילויות הנערכות בהם ואת השפעת צריכת התרבות על תחומי חיים נוספים.

צוות המחקר : ד"ר מאיה חושן

דוחות ירושלים

הניסיון הבינלאומי מלמד שדוחות מעקב אחר מצב העיר בנושאים שונים המוגשים למקבלי החלטות וקובעי מדיניות בכל הרמות (שכונתי, קהילתי, עירוני, לאומי ובינלאומי) ועומדים גם לרשות הציבור מדרבנים את הרשויות לקידום התחומים שנבדקו ומהווים זרז לעשייה.

הכנת דוחות מעקב והערכה על מצבה של העיר ירושלים במגוון תחומי החיים תחזק, ללא ספק, את העיר ותתרום לשגשוגה.

דוחות המעקב יתמקדו בתחומים הבאים : חינוך, רווחה, אוכלוסייה, בריאות, ביטחון הציבור, תעסוקה, תעשייה, מסחר, תרבות, תכנון ובנייה, דיור, איכות סביבה, תחבורה, תשתיות, תיירות,

שירותי דת ועוד. הדוחות יציגו נתונים ויכללו ניתוח של המגמות והאתגרים הצפויים. בכל שנה יופקו 4 דוחות ב- 4 נושאים נבחרים, סה"כ 12 דוחות, במהלך של שלוש שנים שיספקו מימד השוואתי לאורך זמן.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, ישראל קמחי, יאיר אסף-שפירא

מדידה והערכה של פיתוח מרכז העיר - פיתוח עסקים

חברת *עדן בדשות לפיתוח ירושלים* עוסקת בשנים האחרונות בהתחדשות העירונית במרכז העיר.

מחקר זה שיעסוק במדידה והערכה של מצב העסקים במרכז העיר נועד לספק לחברת *עדן ולעיריית ירושלים* כלים שיסייעו להם בקבלת החלטות ובקביעת מדיניות להמשך פיתוח העסקים והתחדשותו של המרכז העירוני.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, איתן בלואר

מותנה במימון

אינדיקטורים (תבחינים) לבחינת מצבה של עיר

במהלך שנת 2012 עדכן צוות המחקר את סקירת הספרות בנושא אינדיקטורים (תבחינים) ובנה מערך אינדיקטורים בסיסי ומקיף המתאים לרשויות מקומיות ואזוריות. ביום עיון לבכירים ברשויות מקומיות ואזוריות שהתקיים לאחרונה הציג המכון מערך זה וכן את מערך האינדיקטורים עבור עיריית תל אביב לבחינת התקדמות העיר לאור החזון שעוצב על ידי הנהגתה.

מערך התבחינים יאפשר למקבלי ההחלטות בדרג העירוני והממשלתי, לאנשי מקצוע ולציבור הרחב לעקוב אחר תהליכי התפתחות הרשות. המעקב התקופתי יאפשר לאבחן, לאורך זמן, את מצב הרשות ביחס לעצמה וביחס לרשויות אחרות רלבנטיות.

במהלך שנת 2013 ימשיך המכון לפתח את השיח המקצועי בתחום באמצעות שולחנות עגולים לבכירים ברשויות המקומיות והאזוריות.

צוות המחקר: ישראל קמחי, ד"ר מאיה חושן, יאיר אסף-שפירא, מיכל קורח

מחקרי מדיניות ופרויקטים לרשויות מקומיות

מטרת המחקר להשתמש בניסיון הרב שרכש צוות המכון במחקר ובתכנון בנושאים אורבניים בעיקר בירושלים וליישמו בפרויקטים נדרשים ברשויות שונות.

צוות המחקר: ישראל קמחי, ד"ר מאיה חושן, יאיר אסף-שפירא, מיכל קורח

מרכז למחקר, תכנון ומדיניות – החברה החרדית

המכון יוזם הקמת מרכז מחקרי שיתמחה בנושאי החברה החרדית. צוות החוקרים יבנה מאגר נתונים בנושאים: חינוך, בריאות, רווחה, תעסוקה ועוד; ימפה את המצב הקיים, ינתח מגמות ויכין מסמכי מדיניות באשר לאסטרטגיות לקידום ההשתתפות של החברה החרדית בעשייה בישראל.

מותנה במימון

פיתוח קהילתי לחיזוק כושר המשיכה של העיר לאוכלוסייה פלורליסטית

המחקר נועד לפתח אסטרטגיה ותכנית פעולה לחיזוק הקהילתיות ואיכות החיים בשכונות ירושלים במטרה להגדיל את כושר המשיכה של ירושלים לאוכלוסייה פלורליסטית ולשפר את הדימוי של העיר בקרב הירושלמים, הישראלים ושאר העולם.

במסגרת המחקר יבדקו אסטרטגיות ופרוגרמות לפיתוח קהילתי בערים שונות בעולם ומידת הצלחתן בשיפור איכות החיים של התושבים וחיזוק כושר המשיכה של ערים אלו. על בסיס מחקרים מוקדמים ובדיקה של המצב הקיים ימליץ המחקר על אסטרטגיה ועל פרוגרמה לפיתוח הקהילתיות בעיר כמנוף לחיזוק העיר ותושביה.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, ישראל קמחי, יאיר אסף-שפירא

ירושלים והעם היהודי

ירושלים היא בירתו ההיסטורית והרוחנית של העם היהודי, מושא תפילותיו ומוקד עלייה לרגל גם היום.

המכון מעוניין לפתח מחקרי מדיניות שיעסקו בקשר בין ירושלים ובין העם היהודי ולבחון כיצד קשר זה יכול לתרום לחיזוק העיר, להעצים את תפקידה של העיר כתורמת לחיזוק הזהות היהודית של יהודים ברחבי העולם ולתרום לקשר בין יהודים לירושלים בפרט ולישראל בכלל.

מותנה במימון

ירושלים עיר שלוש הדתות

מטרת המחקר להציע דרכים וכלים לחיזוק מעמדה של ירושלים כ"עיר עולם" באמצעות ניצול המשאב העיקרי המייחד אותה מכל עיר אחרת – קדושתה לשלוש הדתות המונותאיסטיות וההיסטוריה העשירה והייחודית שלה. המחקר יציע אמצעים לחיזוק זיקת הדתות אל העיר והפיכת העיר למוקד עולמי של עלייה לרגל, תוך חיפוש דרכים למיתון מתחים בין הקבוצות הדתיות השונות.

מותנה במימון

מחקרי הערכה בירושלים

בשנה הקרובה יערכו במכון 4 מחקרי הערכה של פרויקטים חברתיים בעיר וליווי של עמותות המבצעות הערכה פנימית לפרויקטים המופעלים על ידן.

בתי ספר ירוקים

שנת 2013 תהיה השנה השנייה לקיומו של מחקר הערכה בן שלוש שנים לפרויקט שמטרתו להטמיע בבתי ספר בעיר, בכל מגזרי החינוך, את נושא מחזור המים כחלק מחינוך סביבתי כולל

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, ד"ר איסמהאן מסרי-חרזאללה, אפרת סער
בשיתוף: הקרן לירושלים, מנח"י (עיריית ירושלים), הרשת הירוקה

יעלים

הערכת פעילותו של מרכז "יעלים" הפועל במוזיאון הפעיל "עין יעל". מרכז יעלים מטפל בבני נוער בסיכון ועם צרכים מיוחדים המגיעים אליו מפנימיות, ממשפחות אומנה או ממסגרות טיפוליות בקהילה. הטיפול משלב טבע, סביבה ואמנות.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, אפרת סער
בשיתוף: הקרן לירושלים

גוננים

הערכה של פעולות לעידוד ביצוע תכניות ירוקות בשכונת גוננים. מטרת התכנית לקדם הטמעה של ערכי איכות סביבה בשכונת קטמונים ביוזמת המנהל הקהילתי ובשיתוף תושבי השכונה.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, מיכל קורח
בשיתוף: הקרן לירושלים

מרכז קנגורו

הערכת הפעילות של המרכז הרב-תכליתי לגיל הרך בגוננים המנוהל על ידי מנהל קהילתי דרום.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, מיכל קורח
בשיתוף: הקרן לירושלים

ליווי תהליך הערכה פנימית

צוות המכון ילווה את הארגונים והעמותות הנתמכים ע"י הקרן לירושלים בתהליכים של ביצוע הערכה פנימית לפרויקטים במימון הקרן. הליווי הוא המשך להשתלמות שנערכה במכון בשנת 2012 לבקשתה ובמימונה של קרן לירושלים.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, אפרת סער
בשיתוף: הקרן לירושלים

ניהול ויישוב סכסוכים

צוות חשיבה: ירושלים בין ניהול הסכסוך ליישוב הסכסוך

החל משנת 1993 עוסק צוות חוקרים במכון ירושלים בחשיבה על הסוגיות הגיאו-פוליטיות הנוגעות לירושלים. הצוות יביא בפני קובעי מדיניות מידע אמין ועכשווי על המגמות הדמוגרפיות, החברתיות והפוליטיות במזרח ירושלים; לגבש חלופות לניהול העיר באין הסדר מדיני וחלופות להסדר עתידי.

הצוות עוסק במגוון נושאים: ניתוח המציאות המורכבת בירושלים והמגמות הנוכחיות, מיפוי העמדות והאינטרסים של הצדדים, לימוד הלקחים ממשאים ומתנים קודמים ובחינת חלופות להסדרי ביניים והסדרי קבע. במסגרת פעילותו יוציא הצוות שורה של מסמכים לקובעי מדיניות בנושאים הבאים: המשמעות של הכרה בין-לאומית במדינה פלסטינית שבירתה מזרח ירושלים; מעברים, ריבונות וגבולות בהסדר עתידי; היפרדות משכונות במזרח ירושלים במסגרת הסדר ביניים; מעמדם של התושבים הערבים במזרח ירושלים (רקע, תמונת מצב ותרחישים לעתיד ועוד).

מרכז הצוות: ד"ר אמנון רמון

חברי הצוות: אורה אחימאיר, יאיר אסף-שפירא, דוד ברודט, פרופ' יעקב בר-סימן-טוב, תא"ל (מיל') אודי דקל, פרופ' משה הירש, דן הלפרין, ד"ר מאיה חושן, אביאל ילינק, ד"ר הלל כהן, ליאור להרס, פרופ' רות לפידות, ד"ר קובי מיכאל, ראובן מרחב, עו"ד גיל-עד נועם, פרופ' רובי סייבל, ישראל קמחי, מאיר קראוס, פרופ' יצחק רייטר, רוני שקד, ד"ר עמנואל שרון, אל"מ (מיל.) ד"ר דני תרזה

סכסוכים במקומות קדושים

מקומות קדושים הם מוקד לביטוי אמונתי ולפולחן, אבל בסביבה של סכסוך אתני, לאומי או בינלאומי, הם הופכים לעתים גם זירה למאבק ומקור לעימות זהותי ולגיוס פוליטי. סכסוכים על מקומות קדושים מורכבים וייחודיים ומהווים, במקרים רבים, אבן נגף במו"מ לשלום ולכן הם מצריכים התייחסות נפרדת והתמודדות מיוחדת.

מטרת מחקר זה היא לבדוק מה מוביל להתעוררות של סכסוכים אלימים על מקומות קדושים ולזהות את האמצעים להפחתת אלימות ואת הדרכים לפתרון של סכסוכים מסוג זה. צוות המחקר כולל חוקרים ישראלים ופלסטינים והוא מתאפיין בגישה בין-תחומית המשלבת ראייה תיאורטית בתחומים שונים וביניהם גיאוגרפיה של קדושה, יישוב סכסוכים (כולל היסטוריה ופוליטיקה) ונוף אורבני. המחקר עוסק בסכסוך הישראלי-פלסטיני בהקשר של סכסוכים במקומות קדושים ובמקביל מתבצע מחקר השוואתי אודות סכסוכים באזורים נוספים באסיה ובאירופה, תוך בחינה של השערות והנחות תיאורטיות על סמך המקרים האמפיריים.

צוות המחקר: ד"ר יצחק רייטר, פרופ' ראסם חמאייסי, ליאור להרס
בשיתוף: מכון טרומן

עיר פתוחה

המגעים המדיניים שהתקיימו לאורך השנים בין ישראל לפלסטינים בנושא עתידה של ירושלים עסקו בעיקר באופציה של חלוקת העיר. בפורומים שונים עלה הרעיון של שמירה על ירושלים כ"עיר פתוחה", ללא חלוקה פיזית, במסגרת של הסכם שלום בין הצדדים. המחקר עוסק בסוגיה זו ועורך בדיקה מקיפה של מודלים המתייחסים להיבטים המשפטיים, הכלכליים, הביטחוניים והניהוליים הנגזרים מנושא זה.

כמו כן המחקר יעסוק גם בניתוח השוואתי של מודלים מערים שונות בעולם והתייחסות לתהליכי ניהול ויישוב סכסוכים בערים חצויות - בין קהילות או בין מדינות - בעולם. במסגרת המחקר תתבצע סקירה של מחקרים, הצעות ורעיונות יצירתיים שהועלו ע"י גורמים שונים - ישראלים, פלסטיניים ובינלאומיים - בנושא.

חוקר: ליאור להרס

צוות חשיבה: היחסים בין המיעוט הערבי והרוב היהודי בישראל

סוגיית היחסים בין המיעוט הערבי לבין הרוב היהודי במדינת ישראל נמצאת על סדר היום הלאומי. בשנים 2009-2011 גיבש צוות חשיבה מודל חדש ליחסים בין יהודים לערבים תחת השם "לקראת אזרחות ישראלית מכלילה". בשנת 2012 נערך סקר דעת קהל שבדק את מידת ההסכמה או אי-ההסכמה של הציבור לרעיונות שבמסמך זה. לאור ממצאי הסקר המכון יפעל בשנת 2013 להפצת רעיונות המסמך שזכו להתייחסות חיובית של שתי האוכלוסיות וזאת באמצעות שולחנות עגולים לקובעי מדיניות ואנשי מקצוע מן התחום.

ראש הצוות: ד"ר יצחק רייטר

צוות החשיבה: ד"ר שרה אוסצקי-לזר, פרופ' יעקב בר-סימן-טוב, ד"ר אביגיל יעקובסון, ד"ר אלכס יעקובסון ד"ר הלל כהן, ד"ר אפרים לביא, ד"ר קובי מיכאל, דן פתיר, פרופ' פרנסס רדאי מרכזת הצוות: גלית חזן
בשיתוף: קרן נאומן

התושבות של ערביי מזרח ירושלים

בשיחות עם מקבלי החלטות ואנשי ממשל העוסקים בענייני מזרח ירושלים עלו שאלות רבות הנוגעות למעמדם של ערביי מזרח ירושלים כתושבי קבע (ולא אזרחים) במדינת ישראל. עוד התברר לנו שבנושא זה רב הבלבול וחוסר הידע גם בקרב הפוליטיקאים, הפקידות העוסקת בנושא, התקשורת והציבור הרחב. מטרת המחקר היא לעסוק במעמד תושבות הקבע של ערביי מזרח ירושלים על כל צדדיו והשלכותיו: התגבשותו מ-1967 ועד היום; משמעותו בחיי היום יום והשלכותיו מרחיקות הלכת על המדיניות הישראלית ופעולות רשויות השלטון במזרח ירושלים; והצעת חלופות שונות למעמדם של תושבי מזרח ירושלים בתרחישים שונים באין הסדר ובמקרה של התקדמות לקראת הסדרי ביניים או הסדרי קבע.

חוקר: ד"ר אמנון רמון

מחקרי המרכז למדיניות צמיחה וחדשנות

מעורבות ציבורית בקרנות מימון פרטיות (Private Equity) Funds לעסקים קטנים ובינוניים -

מחקר לזיהוי הצרכים המקומיים ובניית מודל מדיניות

מחקר זה מבקש לברר לעומק את כשלי השוק הנעוצים בהשגת המימון לחברות קטנות המתבססות על ידע וחדשנות. המחקר יזהה את תחומי פעילותן של חברות אלה וצרכיהן, ובעקבות כך יבחן את האפשרות ליצירת מענה על-ידי ייזום תכנית ממשלתית שתעודד הקמת מקורות מימון מתמחים. במסגרת המחקר תתבצע עבודה לבדיקת מודלים קיימים למימון בעולם, הבנת ההיצע הקיים בקרנות ה- Private Equity המקומיות, ובירור הצרכים המקומיים של חברות קטנות.

בסיום המחקר יוכן נייר מדיניות, על בסיס התובנות שיעלו מהמחקר, ויוצעו דרכים לקידום והגדלת מקורות המימון, בהתאם לצרכי השוק המקומי.

המחקר צפוי להמשך כשנה ומסקנותיו יוגשו לסוכנות לעסקים קטנים במשרד התמ"ת.

צוות המחקר: פרופ' דפנה שוורץ, פרופ' רפי בראל, ד"ר דן קאופמן, איתן בלואר
בשיתוף: הסוכנות לעסקים קטנים במשרד התמ"ת ואוניברסיטת בן גוריון בנגב.

SPREE: Servicing Policy for a Resource Efficient Economy

הצעת מחקר תלת-שנתית לפרויקט גובשה על ידי המרכז למדיניות צמיחה וחדשנות שבמכון שריכזה קונסורציום שכולל שמונה קבוצות: אוניברסיטאות, מכוני מחקר ורשויות ציבוריות מרחבי אירופה וכן מכון ירושלים לחקר ישראל ואוניברסיטת תל אביב מישראל.

מטרת הפרויקט לפתח מדיניות לעידוד שימוש מושכל במשאבי טבע על בסיס מעבר מצריכת מוצרים לצריכת שירותים בסקטורים ספציפיים (מים, תחבורה ואגרו-מזון) על בסיס מקרי בוחן במדיניות הקונסורציום (אנגליה, ספרד, פינלנד, הולנד, שוודיה, ליטואניה וישראל). חדשנותו של הפרויקט היא בפיתוח מתודולוגיות איכותניות וכמותניות (בהם model-based agents) אשר יחדיו יכולים לבצע הערכות ותחזיות להשפעתה של מדיניות לעידוד מעבר לאספקת שירותים בשלושת הסקטורים האמורים. התוצרים הסופיים של הפרויקט יהיו חבילות מדיניות לעידוד מעבר מצריכת מוצרים לצריכת שירותים בסקטור המים, התחבורה ואגרו-מזון.

צוות המחקר: פרופ' ערן פייטלסון, ד"ר דן קאופמן, ולרי ברכיה, יעל מרום
בשיתוף: האיחוד האירופאי

המרכז למדיניות סביבה

הערכת תועלות כלכליות למשק הלאומי מקיומו של האגן הדרומי בים המלח
עבודה זו בוחנת את הערכים הכלכליים ומגבשת אומדן לתועלות הכלכליות המתקבלות מעצם קיומו של האגן הדרומי כגוף מים (בריכות אידוי), בהשוואה לאפשרות בו גוף המים היה מתייבש באופן טבעי. העבודה תגבש מתודולוגיה לבדיקת תועלות אלו תוך בחינה של שיטות המדידה האפשריות ובמגבלותיהן.
המחקר מלווה ע"י צוות היגוי הכולל מומחים מתחומים שונים

החוקר: ד"ר דורון לביא, קבוצת פארטו בע"מ

קיימות אורבאנית

החשיבה המתקדמת בתחום הקיימות המשלבת התבוננות של חברה, סביבה וכלכלה רואה בעירוניות מרכיב דומיננטי ביותר להיווצרותה של חברה/קהילה מקיימת. מחקר זה ינסה להגדיר מודלים לפיתוח עירוניות מקיימת, מדדים להתקדמותה ואסטרטגיות לפיתוחה.

בשיתוף: קרן פילנתרופית

מדיניות פיתוח לעיר העתיקה בירושלים

לעיר העתיקה בירושלים חשיבות רוחנית, חברתית דתית וכלכלית ועיני רבים בעולם נשואות אליה. למרות זאת, זה שנים סובלת העיר העתיקה מרמת פיתוח נמוכה, מתשתיות לקויות ומבעיות נגישות. המחקר גיבש מדיניות פיתוח לעיר העתיקה במגוון תחומים: חברה, תשתיות, תיירות וכד'.

הפרויקט בוצע באמצעות חברת "תיק פרויקטים" והרל"י. והמסמך מופק על ידי מכון ירושלים.

מדיניות שימור לירושלים

מדיניות השימור נועדה להתוות את התכנים והאסטרטגיות לשימור אתרי מורשת ובו זמנית להבטיח את הפיתוח העירוני. מטרת המחקר הייתה לגבש מדיניות ברורה ומקיפה לשימור בירושלים ולהציע למקבלי ההחלטות דרכי פעולה אפשריות, יחד עם המלצות ליישום מדיניות בתחום זה.

המסמכים שהוכנו במסגרת מחקר זה יראו אור השנה.

עורך: ישראל קמחי
צוות המחקר: ישראל קמחי, ד"ר מאיה חושן, יאיר אסף-שפירא, ד"ר אמנון רמון, גיורא סולר, אדר' פיטר בוגוד,
בשיתוף: קרן גולדמן

מלחמה, שלום ויחסים בינלאומיים באסלאם בן זמננו: פתוות בנושא שלום עם ישראל – תרגום

לערבית

מחקר זה פורסם בעברית בשנת 2008 ועוסק בהגות אסלאמית המבקשת להתאים את ההלכה המוסלמית למציאות המדינית של יחסים בינלאומיים מודרניים. הספר דן בעיקר בעמדת הוגים ומדעני משפט מוסלמים כלפי הסכמי השלום עם ישראל. עמדה זו עולה ומתבררת מדיון בפסקי הלכה אסלאמיים (פתוות) ומעיון בספרי הגות המאירים את קו המחלוקת האידיאולוגית-דתית בחברה המוסלמית בת זמננו. עיון בפתוות הפוליטיות פותח בפנינו צוהר לתפיסה המשתנה של היחסים בין העולם המוסלמי לעולם שאינו מוסלמי, מדוקטרינת הג'יהאד הקלאסית ועד לפרקטיקה פרגמטית העוסקת בהתאמת הפרשנות ההלכתית של השריעה למודל מודרני של יחסים בינלאומיים.

הספר מביא פסקי הלכה שניתנו מטעם של חכמי הלכה ופוסקים המפרשים את עמדת ההלכה המוסלמית בנושאי מלחמה ושלום, לגבי אפשרות אקטואלית או עתידית של הסכם שלום בין מדינות מוסלמיות לבין ישראל.

הספר בשפה העברית ראה אור בשנת 2008 ובשפה האנגלית (בשיתוף עם מרכז שאשא ועם Sussex

Academic Press) בשנת 2011

חוקר: ד"ר יצחק רייטר
בשיתוף: מרכז שאשא, האוניברסיטה העברית בירושלים

שנתון סטטיסטי לירושלים

מדי שנה מפרסם המכון שנתון סטטיסטי על ירושלים. השנתון מכיל כ-200 לוחות וגרפים ובהם נתונים עדכניים על: שטח, אקלים, אוכלוסייה, הגירה, רמת חיים, עבודה, תעשייה, שירותים, בינוי, תחבורה, תיירות, חינוך, תרבות וספורט, בריאות, רווחה, תקשורת, סדר ציבורי, דת, תקציב עירוני ועוד. השנה יראה אור שנתון מספר 27.

צוות השנתון: ד"ר מאיה חושן, יאיר אסף-שפירא, ענבל דורון, מיכל קורח, יעל ישראלי.
יו"ר ועדת ההיגוי: פרופ' משה סיקרון
בשיתוף עיריית ירושלים, הרשות לפיתוח ירושלים, כנסת ישראל וקרן לייכטאג

על נתוניך ירושלים

פרסום משלים לשנתון הסטטיסטי הבודק ומנתח את המצב הקיים בירושלים ובוחן את מגמות השינוי וההתפתחות בעיר לאורך השנים. הפרסום מופיע בעברית ובאנגלית.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, ענבל דורון, יעל ישראלי, מיכל קורח, יאיר אסף-שפירא

עבירות בנייה בשטחים הפתוחים - אכיפה

עבירות הבנייה בשטחים הפתוחים בישראל פוגעות באיכות הסביבה ובאופיים של השטחים הפתוחים. מחקר זה בוחן את פעולות האכיפה נגד עבירות הבנייה בשטחים הפתוחים וחושף בעיות מרכזיות באופן פעולת מערכת האכיפה. המחקר כולל סיווג של עבירות הבנייה לפי מדרג סביבתי/חברתי/כלכלי וקובע סדרי עדיפויות לאכיפה, לפי חומרת ההשלכות של עבירות אלה. המחקר מתבסס על שני חקרי אירוע: עבירות בנייה בחוף פולג ובחוף טבריה. המלצות המחקר יועברו למינהל התכנון, למוסדות התכנון ולרשויות המקומיות במטרה לצמצם את היקף התופעה.

חוקרת: איריס האן

בשיתוף: מכון דש"א - דמותה של ארץ

שינויים במאזן המים כאמצעי להתמודדות עם בעיות ים המלח: הערכה בלתי-תלויה של חלופות ל"מובל-ימים" – שלב ב'

הבנק העולמי יזם פרויקט לבחינת מובל ימים שמטרתו לפתור את בעיית ירידת מפלסו של ים המלח.

שלב ב' הוא מסמך תגובה לדוח הבנק העולמי שפורסם לאחרונה והמשך למסמך מדיניות ים המלח שחיבר צוות חוקרים של מכון ירושלים. בשלב זה יבחן צוות חוקרים בינתחומי (גיאולוגיה-אקולוגיה-הידרולוגיה-כלכלה) את העלויות והמשמעויות של חלופות שונות של הובלת מים מים-סוף או מהים התיכון לים המלח, תוך הצגת היתרונות והחסרונות הכלכליים והמעשיים של כל חלופה. בבדיקתו יתייחס הצוות גם לאינטרסים הכלכליים הישראליים.

המחקר מלווה על-ידי ועדת היגוי הכוללת בין השאר: מומחים, נציגי ממשלה ונציגי הארגונים הירוקים.

במהלך השנה יראה אור הפרסום שליווה את שלב א' של המחקר – שינויים במאזן המים כאמצעי להתמודדות עם בעיות ים המלח – הערכה בלתי-תלויה של חלופות ל"מובל-ימים" ולהשגת יעדין – בשפה האנגלית.

צוות המחקר: ראש הצוות: ד"ר עמוס ביין, ד"ר עמיר אידלמן, פרופ' עמיצור ברק, רן חקלאי, פרופ' עזרא סדן, גבי שחם, אלי רוז בשיתוף: מפעלי ים המלח (מי"ה) ומחקר ופיתוח ים המלח והערבה (מו"פ ים המלח והערבה)

עשיית שלום סביבתית – סקירת ספרות

הקשר בין נושאי סביבה, יישוב סכסוכים ושלוש נמצא על סדר היום הבינלאומי למעלה משני עשורים. סקירת הספרות תתמקד בתפיסת ה- Environmental Peacemaking המניחה שלסביבה איכויות מובנות המתאימות לתפקיד של יישוב סכסוכים בדרכי שלום.

חוקרת: שחר שדה

חדשנות סביבתית במערכת התכנון בישראל – כדוגמה לחדשנות ממסדית

המחקר בוחן את המקורות לשינויים וחידושים בהליך עיצוב מדיניות סביבתית ויישומה במוסדות התכנון בישראל. המחקר בודק חמישה מקרי מבחן (תחנת הכוח בחדרה, המרינה בהרצלייה, כלובי הדגים באילת, כביש חוצה ישראל והאנטנה בצורן) ובוחן את היעילות של מוסדות התכנון על פי מדדים של: תועלת סביבתית, עקביות, רמת ידע, שילוב ויישום. המחקר נועד לסייע להיערכות מוסדית לחדשנות במשילות ולספק כלים לארגונים סביבתיים כיצד להביא לשינויים מוסדיים בצורה אפקטיבית.

חוקרים: דברה שמואלי, בני פירסט

ייעוץ וליווי: פרופ' ערן פייטלסון

דיפלומטיה סביבתית: המלצות ודרכים לניהול משא ומתן סביבתי עתידי עם מדינות האזור

מראשית שנות ה-90 התקיימו מספר משאים ומתנים בנושאים סביבתיים בין ישראל לבין מדינות האזור. מטרת מחקר זה היא ללמוד מניסיון המגעים שהתקיימו בעבר ולהפיק תובנות לניהול טוב יותר של משאים ומתנים עתידיים בתחומי הסביבה. הכוונה לסייע לאנשי המקצוע לזהות מראש, ככל שניתן, את המכשולים והחסמים, הקשיים וההזדמנויות להתקדם ולהגיע להישגים טובים יותר – הן סביבתיים והן דיפלומטיים. במסגרת המחקר יתועדו 6 מקרי בוחן (case studies) של משאים ומתנים שהתנהלו בתחום הסביבתי.

חוקרת: אורי לבנה

חבות סביבתית במשפט הישראלי

המחקר בחן את המנגנונים במשפט הפרטי והמנהלי הישראלי לעידוד חבות סביבתית של גורמים ממשלתיים, ציבוריים ופרטיים תוך השוואתם למודלים הקיימים בעולם וכן להמלצות ארגון ה-OECD. כמו כן נבחנה מידת השימוש והיישום של מנגנוני חבות בישראל, תוך ניתוח החסמים הניצבים בפני הפרט המבקש לעשות שימוש בכלים אלו, הן להטלת חבות על גורמים פרטיים והן להטלת חבות על גורמים שלטוניים.

צוות המחקר: ד"ר אור קרסין, ד"ר ענת נתן

מינים זרים פולשים בישראל: הערכת מצב וחלופות לפיתוח מסגרת מדיניות ורגולציה

המחקר מניח תשתית להבנת הצורך ודרכי ההתמודדות עם תופעת הפלישות הביולוגיות בישראל בכלים משפטיים ומוסדיים. מטרת המחקר הם תיאור התופעה ומאפייניה, שרטוט תמונת מצב של מגבלות המסגרת החוקית והמוסדית בישראל להתמודד במתכונתה הנוכחית עם התופעה, וניתוח מסגרת חוקית ומוסדית לטיפול באיום של פלישות ביולוגיות.

חוקרת: עו"ד רונית ג'וסטו חנני

בשיתוף רשות הטבע והגנים

הערכת תועלות כלכליות למשק הלאומי מקיומו של האגן הדרומי בים המלח

עבודה זו בוחנת את הערכים הכלכליים ומגבשת אומדן לתועלות הכלכליות המתקבלות מעצם קיומו של האגן הדרומי כגוף מים (בריכות האידוי), בהשוואה למצב עולם בו גוף המים היה מתייבש באופן טבעי - ומכאן אינו קיים. העבודה תכלול גיבוש מתודולוגיה לאמידת תועלות אלו תוך דיון שיטות המדידה האפשריות ובמגבלותיהן.

המחקר מלווה ע"י צוות היגוי הכולל מומחים מתחומים שונים.

החוקר: ד"ר דורון לביא, קבוצת פארטו בע"מ